

Smittskydd i förändring

Sofie Andersson, Svensk Mjök
sofie.andersson@svenskmjolk.se

I Sverige har vi en lång tradition av sjukdomsbekämpning. Genom arbete med olika bekämpningsprogram, förebyggande djurhälsovård och kontroll vid införsel av djur i landet har vi uppnått ett gott läge när det gäller smittsamma djursjukdomar. Följande är exempel på sjukdomar hos nötkreatur som har bekämpats och kontrollerats med framgång sedan 1930-talet, tuberkulos, smittsam kastning, salmonella, paratuberkulos, IBR, leukos, BVD, BSE och blåtunga.

Trots detta kan vi ändå inte luta oss tillbaka. Det finns fortfarande utmaningar i form av en mängd vardagssmittor (till exempel diarréer, luftvägsinfektioner, smittsamma mastiter och klövsjukdomar) som påverkar djurhälsan och produktionsresultatet i många besättningar. Förutom detta har vi också ett delvis nytt smittläge med smittämnen som till exempel VTEC (verotoxinbildande *E. coli*) och ett påtagligt hot om spridning av bakterier som är resistenta mot antibiotika. Detta tillför ytterligare en dimension när det gäller koppling mellan djurhälsa och folkhälsa.

Dessutom finns ett antal smittämnen vars existens vi inte känner till eller som idag betraktas som "exotiska" men som skulle kunna ta sig in i landet. För tio år sedan var det till exempel ingen som trodde att vi skulle få in en sådan exotisk smitta som blåtunga i Sverige. Mul och klövsjuka är exempel på en fruktad sjukdom som finns på många ställen i världen och som då och då även dyker upp i Europa (Storbritannien 2001, 2007, Bulgarien 2011). Senaste utbrottet av mul och klövsjuka i Sverige var 1966.

I den så kallade Djursmittsutredningen (betänkande Folkhälsa – Djurhälsa, Ny ansvarsfördelning mellan stat och näring SOU 2010:106) som lades fram i januari i år finns förslag som påtagligt kan påverka förutsättningarna för att bedriva smittskyddsarbete enligt nuvarande modell. Bland annat innebär förslagen att ett större ansvar ska läggas över på djurhållare och ställas i förhållande till riskbeteende. I linje med detta finns förslag på att det ska bli obligatoriskt för djurhållare att upprätta biosäkerhetsplaner (smittskyddsplaner) för sina gårdar och att samhället ska minska sitt åtagande vad

det gäller ersättning vid utbrott av vissa sjukdomar. Tankegångarna om obligatoriska biosäkerhetsplaner finns även i EU's nya djurhälsostrategi som planeras bli en förordning kring 2013.

Förutom ovan beskrivna faktorer i omvärlden som vi måste förhålla oss till så finns det även en del mer gårdsnära faktorer som påverkar hur vi behöver arbeta med smittskyddsfrågor framöver. Besättningar blir allt större, har fler anställda, fler externa kontakter och ibland ett mer komplext flöde av djur (till exempel kvighotell). Allt detta innebär att de potentiella smittvägarna blir fler för ett smittämne att ta sig in i besättningen. Eftersom antal möjliga smittkontakter mellan djur ökar exponentiellt med antal djur i besättningen så ökar också risken att smittan ska uppföras och hålla sig kvar i en stor besättning jämfört med en mindre. Med växande besättningar kommer även ett behov av rekrytering av djur genom inköp, vilket vi vet är den allra största risken för att få in nya smittor.

I takt med att besättningarna blir större och mer komplexa till sin uppbyggnad så blir konsekvenserna mer allvarliga om man får in en smitta som till exempel salmonella. Större ekonomiska värden hotas och det är ofta svårare och mer kostsamt att bekämpa smittan för både lantbrukarna, samhället och försäkringsbolagen.

Sammantaget finns det ett behov av att se över formerna för smittskyddsarbete i nötkreatursbesättningar och anpassa till nya förutsättningar. Smittskydd handlar om att bryta smittvägar. Den viktigaste smittvägen att bryta är direktkontakt mellan djur från olika besättningar, som framförallt uppstår vid inköp av djur. Därför har det första steget i förnyelse av smittskyddet varit att starta upp rådgivningstjänsten "Säker Livdjurshandel". Det innehåller också ett provtagningspaket som underlättar säkrare rutiner om man måste köpa in djur. En annan grundförutsättning för att kunna ha bra smittskyddsrutiner är att man ligger steget före och har ett smittskyddstänk redan när man planerar inför nybyggnationer. Jordbruksverket, i samarbete med näringens organisationer, ser för närvarande över möjligheten att säkra smittskyddet i samband med förprovningen.

Nästa steg i att möta nya smittskyddsutmaningar blir att utveckla ett generellt smittskyddsprogram. Svensk mjölk har beviljats medel från Jordbruksverket för ett sådant projekt och det ligger i linje med tanken på eventuellt obligatoriska biosäkerhetsplaner på gårdsnivå. Visionen är att smittskydd för nötkreatur ska inrymmas i ett program i stället för att vara uppdelat på olika program för olika smittämnen. Programmet ska bygga på förebyggande åtgärder för att bryta kända smittvägar för en mängd smittämnen. Viktiga byggstenar i programmet ska vara kompetenshöjning inom smittskyddsområdet och möjlighet att förbättra sig inom programmet. Målsättningen med ett sådant program är att minska smittspridningen inom och mellan besättningar och på det sättet bidra till bättre djurhälsa, minskad antibiotikaförbrukning, bättre folkhälsa och lägre kostnader för sjukdomsutbrott.